

**КУРС МУЗИЧНОЇ КРИТИКИ В ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ
МАГІСТРАТУРИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
«МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО»
ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ**

Щепакін В. М.

*доктор мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри теорії та історії музики
Харківська державна академія культури
м. Харків, Україна*

Сучасні випускники магістратури закладів вищої освіти за спеціальністю «Музичне мистецтво», нерідко, крім традиційної виконавської і викладацької діяльності, мають можливості розширення векторів свого фахового застосування, зокрема в якості музичних критиків/журналістів, лекторів, ведучих музичних програм тощо, висвітлюючи й аналізуючи в засобах масової інформації, в інтернет-чатах і під час безпосереднього спілкування з аудиторією численні музичні події, що відбуваються в академічній, народно-аматорській та естрадній сферах.

Не випадково в останнє десятиріччя майже одночасно в Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського та в Одеській національній музичній академії імені О. В. Нежданової для підготовки саме таких фахівців на основі уведених раніше до навчальних програм музикантів дисциплін «Музична критика» та/або «Музична журналістика» були створені окремі кафедри музичної культурології, введені однойменні освітні програми (для магістрантів та аспірантів), а до спеціалізованих вчених рад по захисту дисертацій дедалі частіше стали подаватися дослідження з проблем саме музичної культурології, яка відносно нещодавно відокремилася від спеціальності «Культурологія» (згодом «Історія та теорія культури»).

Одним з фундаторів цієї спеціальності в Україні разом із Київським національним університетом імені Тараса Шевченка був Харківський державний інститут культури, нині Харківська державна академія культури (ХДАК) під орудою доктора історичних наук, професора, академіка Національної академії мистецтв України, заслуженого діяча мистецтв України, багаторічного ректора (нині почесного ректора, голови вченої ради ХДАК), повного кавалера ордена «За заслуги» В. Шейка. Ще в 1989 р. за його ініціативою було розпочато створення найперших стандартів для цієї спеціальності, а двома роками пізніше сформувалися кафедра і факультет культурології культурології, які попри зміни назв активно функціонують досі, а також відбулося затвердження спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій зі спеціальності Теорія та історія культури [3].

Із початком підготовки в ХДАК музикантів-магістрів (2005) з великого переліку запропонованих навчальним закладом вибіркових дисциплін студентами найчастіше обирається курс музичної критики, вивчення якого забезпечувалося кафедрою теорії музики та фортепіано, а з 2017 р., після її розділення на дві самостійні, кафедрою теорії та історії музики. У перші роки ведення курсу музичної критики базувалося здебільшого на методологічних напрацюваннях і навчальних посібниках фахівців радянських часів, а запропонованим матеріалом для аналізу слугували здебільшого зібрані в бібліотеках цих міст автором тез під час роботи над кандидатською і докторською дисертаціями численні публікації в харківській, київській, одеській періодиці XIX – перших десятиліть XX ст. як відомих музичних критиків (Г. Алчевський, Є. Бабецький, Р. Геніка, О. Горовіц, В. Сокальський, А. Юр'ян (Харків); О. Дерибас, І. Кузьмінський, А. Мазаракій, П. Сокальський, Р. Енгель (Одеса); В. Чечотт (Київ) та ін.), так і обізнаних в музичній сфері

кореспондентів-аматорів. Проте з появою в 2007 р. навчального посібника шановних українських авторів О. Зінькевич і Ю. Чекана [2], в якому всі розділи цієї навчальної дисципліни подані високопрофесійно й дохідливо для засвоєння завдяки його майстерному структуруванню та ілюструванню кожної з тем, присвячених класифікації музично-критичних жанрів, яскравими зразками творчості вітчизняних і зарубіжних музичних публіцистів, саме він став основним, однак, звісно, далеко не єдиним джерелом, запропонованим здобувачам для опрацювання: до вивчення й аналізу залучаються фрагменти монографії Л. Мельник [4], наукові та публіцистичні праці Ю. Бені, Г. Ганзбурга, Л. Кияновської, О. Зінькевич, Ю. Ніколаєвської, Ю. Чекана, Ю. Щербініна та ін., а також публікації та подкасти низки інших сучасних українських музичних журналістів, зокрема тих, які спеціалізуються на сучасній поп-, рок- і джазовій музиці, висвітлюють творчо-волонтерську діяльність українських музикантів під час повномасштабної російсько-української війни. Пріоритети у виборі музично-критичних матеріалів для аналізу на заняттях залежать від складу превалювання в магістерських групах представників академічного або естрадно-джазового мистецтва.

Одним з важливих завдань курсу «Музична критика» є розкриття потенційних можливостей музикантів-виконавців займатися в майбутньому творчою музично-публіцистичною діяльністю, що поєднує фахову музичну підготовку з літературним хистом, що напрацьовується на практичних заняттях, адже, окрім ознайомлення на заняттях із специфікою діяльності музичного критика, вивчається історія започаткування цього виду діяльності, презентуються персоналії і праці найяскравіших музичних критиків/журналістів, здійснюється аналіз їхніх публікацій, зокрема через звернення до газетної та журнальної періодики різних часів, засвоєння специфіки музично-критичних

жанрів та їх спрямованості на потенційного – масового або фахового – адресата.

На лекційних і практичних заняттях і під час самостійної підготовки магістрантам пропонується надати рецензії на переглянуті відеозаписи виконання класичних і сучасних різножанрових творів, зробити анонс значущої музичної події, скласти за попереднім планом творчий портрет музиканта-сучасника, який безпосередньо вплинув чи впливає на їхній професійний розвиток: педагогів, керівників музичних колективів, колег по концертній або музично-педагогічній діяльності, членів родин, якщо вони є авторитетними музикантами. Важливим компонентом практичних занять, що включає елементи ділової гри, є практика інтерв'ювання членами студентських груп один одного з попереднім складанням плану бесіди, що має стати підґрунтям для написання творчого портрету. Під час засвоєння курсу студенти час від часу презентують і власні сатиричні фейлетони (дехто навіть віршовані), присвячені якійсь неординарній музичній події та її учасникам-виконавцям.

Музично-критичні роботи студентів магістратури, в яких висвічувалися найяскравіші факти з творчого життя факультету музичного мистецтва, надавалися творчі портрети яскравих педагогів-митців академії, презентувалися досягнення солістів і студентських колективів факультету оприлюднювалися на шпальтах періодичної газети ХДАК «Бурсацький узвіз», офіційно зареєстрованої як засіб масової інформації академії в 2009 р., котра видавалася до кінця 2010-х рр. спочатку в друкованому варіанті, пізніше – в електронному. Це видання стало своєрідним літописом найважливіших подій, що відбувалися безпосередньо в ХДАК, у Харкові або в українському та світовому мистецькому просторі за участі студентів, викладачів та випускників академії [1]. Нині подібні публікації, авторами яких нерідко стають студенти факультету музичного мистецтва, постійно

з'являються на офіційному сайті ХДАК [6]. Студентські роботи здобувачів ХДАК, створені в різних жанрах (проблемні статті, репортажі, есе, інтерв'ю, творчі портрети тощо), неодноразово презентувалися на Всеукраїнському конкурсі «Арт-журналістика», який з 2014 р. щорічно навесні проводиться за ініціативою та під егідою Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського [5].

Проте головною метою курсу «Музична критика» є прищеплення студентам навичок звернення в подальшій можливій науково-дослідницькій або музично-просвітницькій діяльності до важливих, нерідко унікальних джерел інформації, зафіксованої лише на шпальтах періодичних видань минулих часів (якщо, наприклад, йдеться про музиканта-виконавця або про стан розвитку музичного життя в певному культурному центрі, а єдиними характеристиками, що збереглися, є закарбовані в пресі дописи кореспондентів-сучасників), та напрацювання на основі таких ексклюзивних документів епохи, що давно пішла, вміння аналізувати їх, робити узагальнення й відроджувати з забуття музичні сторінки минулого та імена митців, які будували підґрунтя подальшого розвитку музичного життя конкретного осередку і, ширше, вітчизняної музичної культури.

Отже, звернення в науково-дослідницькій діяльності, зокрема при написанні магістерських дипломних, згодом, можливо, й дисертаційних робіт, до публікацій в періодиці музичних критиків і музичних письменників є корисним і плідним. У цьому полягає повторна актуалізація діяльності музичних критиків сьогодення і, особливо, минулих часів, чиї публікації на шпальтах періодики стають чи не єдиним джерелом неоціненого фактологічного матеріалу для сучасних музикантів-дослідників.

Література:

1. Бурсацький узвіз. *Газета Харківської державної академії культури*. 2016. № 4 (34).
2. Зінкевич О., Чекан Ю. Музична критика: теорія та методика : навчальний посібник. Чернівці : Книги-XXI, 2007. 424 с.
3. Кравченко О. В. Кафедра культурології та медіакомунікацій. *Харківська державна академія культури: до 95-річчя з дня заснування* : монографія. Харків : ХДАК, 2024. С. 111–118.
4. Мельник Л. О. Музична журналістика: теорія, історія, стратегії (на прикладах із щоденної преси Львова від початків до сьогодення) : монографія. Львів : ЗУКЦ, 2013. 383 с.
5. Положення про всеукраїнський конкурс «Арт-журналістика» 29 квітня – 08 травня 2025 року. URL: <https://num.kharkiv.ua/share/docs/actual/2025/04/PolozhennyaArtJurn.pdf>
6. Харківська державна академія культури. Офіційний сайт. URL: <https://ic.ac.kharkov.ua/index.html>